laat schuiven, zich laat vermengen en in elkaar laat dringen. En dit nu is het wat in de Christelijke kerk reeds in oude eeuwen plaats had, en sinds tot leerstuk is verheven, ten deele nog in de Luthersche, maar vooral in de Oostersche en Roomsche kerken. Men liet dan het onderscheid tusschen de zichtbare dingen (brood en wijn) en de onzichtbare waarheden (Christus en zijn genade) verdwijnen; zoo vlociden beide inéén; en het resultaat was, dat men ten slotte brood en wijn zelf aanzag voor Christus en zijn genade.

Dit nu is in den grond niet anders, dan de afdoling van het Pantheïsme, welks wezen juist daarin bestaat, dat het de grens tusschen den Schepper en het schepsel geheel of ten deele opheft en beiden in elkaar laat vloeien. Dit wordt niet gezegd, om tegen de Mis als zoodanig ook hierin een groot woord te bezigen. Veeleer is de afdoling van het Pantheïsme steeds veel godsdienstiger van aard geweest, dan de daartegenoverstaande afdoling van het Deïsme of Materialisme. De Deïst toch is iemand, die God nog wel pro memorie uittrekt, maar zich voorts niet om Hem bekommert, terwijl de Materialist eenvoudig ook door dien memoriepost een streep haalt. En dit nu doet de Pantheïst niet. Integendeel heel zijn wereld- en levensbeschouwing rust juist op de erkentenis, dat er een geestelijke wereld, en dus een oneindig Wezen bestaat, en dat de Oneindige met ons eindig leven in gedurige aanraking treedt en treden moet; alleen maar begaat hij de fout, om beide niet genoeg uit elkander te houden, en alzoo het zichtbare en onzichtbare, het eindige en oneindige, God en het creatuurlijke dooreen te vlechten, te vermengen en in elkaar te laten vloeien. Hieruit nu is *alle* afgoderij ontstaan, die er steeds naar streefde, om het geestelijke en oneindige te vinden en te aanbidden in een aanwijsbaar voorwerp, dat men voor oogen had. Zoo aanbad men zon, maan en sterren, niet als pure creaturen, maar in den waan, dat de eeuwige, oneindige Macht in die hemellichamen verscholen was. Zoo aanbad men diergestalten en natuurproducten, wanende, dat het Goddelijke in hen school, hetzij reëel, hetzij door de combinatie der gedachten. En zoo maakte men ten slotte menschenbeelden, om in deze menschelijke gestalte de eenheid van het oneindige te verbinden met de zelfvereering van den mensch. En op die zelfde lijn van pantheïstische religieuse ontwikkeling ligt nu ook de Mis.

Ook bij de Mis toch bedoelt men, in twee werelden tegelijk te leven: in de wereld van wat men voor oogen ziet, en in de wereld van het hemelsche; maar in plaats van nu die twee onderscheiden te laten, vloeien beide in het onderstelde Miswonder saâm. Het brood wordt de Christus, en de aanbidding van de hostie geschiedt voor het brood, maar doelende op den Immanuël. Want wel leert Rome dat het brood in de hostie weg is, en dat er alzoo geen creatuur meer in de hostie aanwezig is, maar dit is precies hetzelfde wat de Heiden in zijn hoogste verrukking van zijn beeld gelooft. Ook voor hem is het hout of steen geen steen of hout meer, maar de bezielde, levende afgod.

KUYPER.

„Een onberouwelijke bekeering tot zaligheid."

> Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekeering tot zaligheid; maar de droefheid der wereld werkt den dood.
>
> (2 Cor. 7 : 10)

Zoo moet ge dus voor uw »belijdenis" *leeren;* maar niet minder stellig moet ge u voor uw »belijdenis" *bekeeren.* Hoe toch zou een onbekeerde, zonder leugen op de lippen, belijdenis van zijn Heere kunnen doen?

Jammer slechts, dat het Methodisme ook in dit opzicht zulk een verwoesting in onze Gereformeerde kerken heeft aangericht.

Onder den invloed toch van het Methodisme ging men zich te kwader ure inbeelden, dat »wedergeboorte" en »bekeering" eigenlijk één en hetzelfde is, en dat de goddelijke daad, waardoor dit saâm plaats grijpt, slechts hier en daar aan een zeer enkele ten deel valt, en dan geheel plotseling, en meest pas op gevorderden leeftijd.

Dit nu plaatste de teederder zielen voor een uiterst moeilijke keuze. Op dat Methodistisch standpunt toch moest men van tweeën één doen, óf vóór het belijdenis doen den eisch van bekeering volhouden, maar dan ook niemand »aannemen", die niet van zulk een plotselinge daad Gods wist te getuigen; óf wel men moest voortgaan met ook de anderen »aan te nemen", maar dan ook den eisch van »bekeering" laten glippen.

Beide nu was even bedenkelijk.

Schonk men den toegang tot het heilig Avondmaal alleen aan diegenen, die op Methodistische wijze, getuigenis konden afleggen van zulk een aangrijpende omzetting in hun hart en leven, dan kon hoogstens een zeer enkele »aangenomen", dan verliep de catechisatie, en had het onderwijs in de Christelijke religie verder geen doel.

En sloeg men den omgekeerden weg in, om de »aanneming" toch, als regel, te laten doorgaan op een leeftijd van omstreeks achttien jaren, maar om dan ook den eisch van »bekeering" prijs te geven, dan ontaardde natuurlijk dit »belijdenis doen" in niets dan in een soort examen, een uitstalling van geheugenwerk, zonder geestelijke beduidenis of beteekenis voor den hemel.

Ter wille van de opvoeding deed men toen de laatste keuze, en zoo is toen heel het »belijdenis doen" op zoo schromelijke wijze verbasterd.

In terugkeer naar de Gereformeerde paden ligt ook hier de eenige weg tot beterschap.

Wie toch goed Gereformeerd is, erkent en belijdt, dat noch de ouderlijke vermaning, noch de predicatie des Woords, noch de Zondagschool, noch ook de catechisatie, op een mensch, die nog geheel onwedergeboren in zijn naakte vijandschap tegenover God staat, ook maar iets vermogen.

Dat er dus aan alle vermaan en onderrichting een daad Gods in de ziel moet *voorafgaan*; en dat uit dien hoofde wedergeboorte en bekeering *niet* hetzelfde »an zijn.

Dat omgekeerd »wedergeboorte" de verborgen daad Gods in onze ziel is, die aanwezig *moet* zijn en *moet* voorafgaan, zullen wij ons kunnen bekeeren.

Een »onwedergeborene" *kan* zich niet bekeeren.

»Bekeering" is een eisch, die alleen aan den »wedergeborene", met uitzicht op vervulling, kan gesteld worden.

En daar nu bijna de helft der gedoopte kinderen wegsterft zonder ooit tot »jaren van onderscheid" te komen; en wel niemand zal beweren, dat alle jonge kinderen verloren zijn; en ze toch ook weer zonder wedergeboorte het koninkrijk Gods niet zien kunnen: zoo belijden de Gereformeerde kerken, dat deze daad der wedergeboorte bij Gods uitverkorenen, in den gewonen regel, reeds plaats grijpt in hun prilste jeugd.

Niet alsof dit „zaad" daarom dadelijk opschoot. Soms blijft het veeleer tot vergevorderden leeftijd in den akker verscholen. Maar toch is het uitsluitend de heerlijke onderstelling van deze verborgen wedergeboorte, waarop de Gereformeerde kerken haar eisch doen rusten, dat elk gedoopte zich bekeeren zal.

Namen ze aan, dat de gedoopten *niet* wedergeboren zijn, zoo zou die eisch geen zin hebben.

Immers alleen de wedergeboorte bekwaamt een zondaar om zich tot God te bekeeren.

Zal dus de Doop een »Doop *der bekeering*" blijven, dan kan zij van de onderstelling van wedergeboorte niet losgemaakt.

Zoo nu loopt alles wel.

Ge hebt dan hope in God, als het Hem belieft, uw jonge kinderkens door een vroegtijdigen dood van u weg te nemen.

Ge hebt dan een scherpen prikkel, om al uw lievelingen bij het opgroeien, aanhoudend en op ernstige wijze in de kennisse van Gods Woord in te leiden.

Ge zult de vroege godsvrucht, die ge soms bij uw kleinen waarneemt, dan niet langer toeschrijven aan de onschuld van hun jeugdig hart, maar ook hierin een vrucht der wedergeboorte erkennen.

Ge zult dan drang in u gevoelen, om zoodra ze tot rijper jaren zijn gekomen, uw kinderen ten Avondmaal te leiden.

En bovenal ge zult bij elk kind, dat God u gaf, vrijheid en recht hebben, om het onophoudelijk te dringen tot bekeering

Zoo hebben onze vaderen in de dagen van hun geestelijken bloei het gedaan, en het Sion Gods is er door opgeleefd, en de heerlijkste zekerheid des geloofs is in die dagen door duizenden bij duizenden genoten.

Vandaar dat in die dagen dan ook niemand sprak van »aangenomen" te worden; dat niemand dacht aan een soort examen van geheugenwerk; maar dat men zoo spoedig mogelijk in het midden der gemeente verscheen, om openlijk belijdenis van de Christelijke religie te doen, en in het midden van de gelooVigen mede aan te zitten aan 's Heeren heiligen Disch.

Maar thans, helaas, is dit alles anders geworden.

Het is leeren, leeren, leeren; dan een soort examen; om straks »bevestigd" te worden. En dan kan men ja óók nog aan het Avondmaal gaan; maar men kan het ook nalaten.

Maar of men er komt, of niet komt, aan „bekeering" om ten Avondmaal te komen en »bekeering" om belijdenis te doen, wordt o, zoo zelden gedacht.

Of liever men *denkt* er wel aan, maar meest in den vorm van zeker plechtig en indrukwekkend vermaan de laatste zes weken vóór zijn »aanneming".

Dan heet het dat men »voor zijn »aanneming" leert.

Dan krijgt men een extra-catechisatie; dan onthoudt men zich van uitgaan op eenige partij of eenig feest; dan spreekt de leeraar wat ernstiger; de duur der catechisatie is wat langer; men werkt er wat meer voor; en op het allerlaatst, vooral bij de aanneming, wordt men, ja, waarlijk toegesproken, alsof nu »bekeering" bedoeld wierd.

Doch men weet ook hoe dit gaat. Omdat deze plante geen wortel heeft in de belijdenis van voorafgegane wedergeboorte, duift men het feit der bekeering niet aan; en zoo blijft het steken bij een woord van ernstig, dringend vermaan, dat even een kleinen indruk maakt, maar, gelijk de gelijkenis van den zaaier het ons teekent, bij velen door de vogels wordt weggepikt, of gelijk men zegt, het ééne oor in, het andere uitgaat; bij anderen even opschiet met ijlen stengel in groote beweeglijkheid des gemoeds en uitvloeit in een overvloed van tranen, maar om straks geheel te verdorren; en bij weer anderen al even spoedig in de veelvuldigheid des levens wordt verstikt.

Bijna nooit hoort ge dan ook van iemand, die het bij zijn »aanneming" of bij zijn »bevestiging" gekregen heeft.

Het komt voor, maar zóó zeldzaam, dat het op de massa ganschelijk niet meêtelt.

En dit kwaad nu kan alleen overwonnen, als ge ook den eisch van »bekeering" *van der jeugd aan* en zoo stellig mogelijk stelt.

Men moet *leeren*, zich *bekeeren* en dan *belijden*.

Nu stemt ieder toe, dat het niet aangaat een kind te laten opgroeien tot zijn achttiende jaar, om het dan opeens zes maanden hard voor zijn »aanneming" te laten leeren.

Neen, zegt men, dat *leeren* moet van der jeugd af geschieden.

Ook van het *belijden* erkent men, dat wie tot zijn achttiende jaar deed, als schaamde hij zich voor den Christus, en naar zijn »bevestiging" die beschaamdheid voor den Christus denkt voort te zetten, bij zijn dusgenaamde »aanneming" comedie speelt, maar niet belijdt. Ook dat *belijden* moet van der jeugd af beginnen.

En juist datzelfde gaat nu ook door voor de bekeering.

Wie zijn kinderen onbekeerd laat opgroeien; ze aan het denkbeeld van bekeering niet went; en ze laat groot worden in de onware gedachte dat bekeering iets is, dat pas aan groote menschen op een lijdelijke manier overkomt, is er zelf schuld aan, zoo zijn kinderen bij hun »belijdenis doen" aan geen bekeering denken.

Daarom moet elk Christenkind, zoodra het tot jaren van onderscheid komt, opgevoed in het besef, dat het zich bekeeren moet; en het moet daarin opgevoed op kinderlijke wijze, geheel naar de uitlegging die onze Catechismus in Vraag 88 van de bekeering geeft.

Want bekeeren is zich omkeeren op zijn weg, zoodat men nu niet langer van God en zijn Christus afgaat, maar naar God en zijn Christus nadertreedt met heel zijn ziele.

Dit nu stelt voor een kind, zoogoed als voor een mensch op jaren, den plicht en den eisch, om stuur en richting in zijn leven te hebben, om tegen zijn kinderzonden in te strijden, en omgekeerd den weg te zoeken, waarop het in kinderlijken eenvoud iets van kinderlijke vreugde in zijn God kent.

Hoever ge op dien weg zijt, is de vraag niet. Waarachtige bekeering gaat heel uw leven door en wordt eerst voleind in uw dood.

De vraag is maar: In wat richting wandelt ge? Van Christus af of naar Christus toe?

En wie zich niet naar Christus toe heeft gekeerd, kan en mag geen belijdenis doen.

KUYPER.

Amsterdam, 13 Febr. 1891.

De roeping die Ds. Notten naar de Ned. Geref. kerk te Amsterdam ontving was, tot op zekere hoogte, een gebeurtenis van meer algemeene beteekenis.

Want wel was het reeds meermalen voorgekomen, dat op onze stille dorpen een leeraar, uit de „Christ. Geref. kerk" herkomstig, tot de bediening des Woords bij de Ned. Geref. kerk was ingeleid, maar toch trok dit minder de aandacht, en liep niet zoo sterk in het oog.

Velen dachten dat dit meer was uit nood en verlegenheid, dan metterdaad uit broederlijke waardeering.

Thans echter deed zich zulk een beroeping voor in de grootste der Gereformeerde kerken van ons vaderland, en gold die roeping een man van jaren, wiens naam in de Christ. Geref. kerk niet alleen, maar wijd daarbuiten een bekenden klank had.

Hieruit bleek dus, dat de Ned. Geref. kerken zich metterdaad één in den gelooVe gevoelen met hun broederen uit de Christ. Geref. kerken, en niets liever zouden wenschen dan ook in de bediening des Woords en der Sacramenten volle gemeenschap met hen te hebben.

Het zou ons dan ook leed hebben gedaan, zoo Ds. Notten geoordeeld had, deze roeping te moeten afwijzen *om des beginsels wille*. Dat toch ware een wanklank in het broederoor geweest.

Gelukkig was dat echter *niet* zoo.

Want wel heeft Ds. Notten ten slotte deze roeping afgewezen; maar onder uitdrukkelijke verklaring, dat hij principieel niet het minste bezwaar had, maar weigeren moest om den staat van zijn gezondheid.

Zijn zwakke borst veroorlooft hem niet eerst ver te loopen en dan lang te spreken, en daar hij nu het rijden op Zondag niet als regel mocht stellen, achtte hij het onmogelijk om een dienst in Amsterdam te aanvaarden, waar niet zelden een loop van 3/4 uur moet gedaan, eer de predikant de kerk bereikt heeft, waar hij zal optreden.

Hierin nu dient berust.

Toch hopen we van harte, dat Ds. Notten niet in Veldwijk zal blijven; voor zijn eigenaardig talent o. i. een min geschikte werkkring.

Hij is een man van het woord. Een man voor de schare. En liefst zagen we hem daarom weer optreden in een grooter kring, hetzij dan onder de Christ. Gereformeerden, hetzij in eene Ned. Geref. kerk.

Niet geheel ten onrechte nam de *Hoop* aanstoot aan wat de luimige *Batavus* over een Joodschen bekeerling ten beste gaf.

Want wel is het volkomen waar, dat in een bekeerd mensch *de oude mensch*, en dus niet alleen in een bekeerden Heiden *de oude Heiden*, maar ook wel terdege in een bekeerden Jood *de oude Jood* nog altoos nawerkt; maar aan de uitdrukking „oude Jood" kleeft voor ons besef ietszoo min aangenaams, dat het ook o. i. beter is, liever op de nawerking van den *„ouden Heiden"* in ons zelven, dan op de nawerking van den *ouden Jood* in „de enkele broederen uit de Joden" te wijzen.

Toch hadden we wel om wat liefs gewenscht, dat de *Hoop* zich ten deze van critiek onthouden had. Immers vrij algemeen weet men dat de *Hoop* geredigeerd wordt door een Christen, die zelf eertijds Jood was. En als nu juist zulk een blad het tegen zulk zeggen van *Batavus* opneemt, loopt het zoo licht gevaar op zijn beurt de weegschaal naar den anderen kant te doen overslaan, en weer voedsel te geven aan een meening, die noodwendig tot Chiliastische droomerijen leidt.

En zoo is het dan ook geschied.

Protesteerende tegen wat *Batavus* ook o.i. liever anders en beter had moeten schetsen, komt de *Hoop* weer te kwader ure aandragen met de meening, alsof een bekeerde Jood nog altoos Israël onder de Christenen vertegenwoordigde, en onder de gemeene Christenen uit de Heidenen de representant was van een soort adellijk of bijzonder geslacht.

Dit *staat* er wel niet met zoo vele woorden, maar het schuilt toch *achter* de woorden.

En dit nu mag geen oogenblik toegelaten.

De uitlegging van de profetieën kan op verschillende wijze geschieden al naar gelang men ze realistisch-vleeschelijk, of symbolisch-geestelijk opvat.

Maar als nu gevraagd wordt: „Welke van deze beide uitleggingen is de ware?" dan is het antwoord geen oogenblik twijfelachtig.

Immers Joannes de Dooper, Christus de Heere zelve en zijn heilige apostelen (met name de heilige apostel Paulus) hebben, onder de ingeving van den Heiligen Geest, een zeer duidelijke aanwijzing gegeven, hoe de profeten moesten worden verklaard.

Tegen deze apostolische verklaring nu mag niemand ingaan, of hij doet te kort aan het gezag der Heilige Schriftuur.

En volgens deze verklaring der apostelen staat het zoo, dat een man als Da Costa *niet* „tot het zaad Abrahams" behoorde, zoolang hij nog niet in den Christus gelooFde, en eerst door zijn geloof in den Christus een zoon Abrahams *geworden* is, om eerst alsnu gerekend te worden met Abrahams zaad.

Duidelijk toch zegt Paulus in Gal. 3 : 7: „Zoo verstaat gij dan dat degenen, die uit het geloof zijn, *Abrahams kinderen* zijn"; iets wat niet zeggen wil, dat óók dezulken aangenomen kinderen van Abraham worden, maar omgekeerd, dat deze en deze alleen Abrahams kinderen zijn. Er staat toch in het Grieksch uitdrukkelijk bij: *Hoetoi* wieoi Abraam eisin, d. i. *deze* zijn Abrahams kinderen.

En om nu elk denkbeeld af te snijden, alsof deze gelooVigen uit de Heidenen niet de echte, maar slechts aangenomen kinderen van Abraham zouden zijn, zegt hij in vs. 16, dat „het zaad Abrahams", waarvan in Gen. 12 sprake is, niet zijn de Joden, maar *alleen de Christus*. „Hij zegt niet: *en den zaden*, als van velen, maar als van éénen: *En uwen zade*, hetwelk is Christus."

Wie nu door het geloof éene plante met den Christus wordt, die, en niet de geboren Jood, behoort tot dit Abrahamitische zaad. Lees het maar in vs. 29: „En indien gij van Christus zijt, *zoo zijt ge dan Abrahams zaad*, en naar de beloftenisse erfgenamen." Derhalve een Heiden die gelooft behoort *wel* tot Abrahams zaad; een Jood die niet gelooft, *niet*.

Vleeschelijk stamden Ismaël en Ezau uit Abraham, maar Izaäk en Jacob waren de kinderen en kindskinderen, die Abrahams geloof deelden, en die kinderen naar de belofte waren. En daarom wijst Paulus er in Gal. 4 : 28 op, dat wij Heiden-Christenen »kinderen der belofte zijn als Izak." En dan laat hij in vs. 29 dit scherpe woord volgen: „Doch gelijkerwijs toen die naar het vleesch (uit Abraham) geboren was, vervolgde dengene die naar den geest (uit Abraham) geboren was, zoo ook nu."

Die vleeschelijk hier bedoelde zoon van Abraham is Ismaël, die geestelijk geboren zoon is Izaäk. En nu vergelijkt Paulus de onbekeerde Joden met Ismaël en de bekeerde Heidenen met Izaäk.

Zoo spreekt *de apostel*, en daarom moet welbewust elke uitlegging der profetie verworpen, die met deze apostolische uitlegging onbestaanbaar is.

Het schitterend geschrift van Prof. Orelli over de Profetieën, geeft in dat opzicht kostelijk licht.

Maar ook al kunnen we voorshands hier niet dieper op ingaan, zooveel staat vast, dat volgens den heiligen apostel een geboren Jood, eerst door Christen te worden, tot dat „zaad van Abraham" gaat behooren waaruit het „Israël Gods" ontspruit.

Het zaad dat de belofte heeft is niet het vleeschelijke, maar het geestelijke zaad.

Want zoomin het voor Christus verschil uitmaakt, of iemand die hem aanhangt een man of vrouw is, even weinig verschil maakt het of iemand, die in Christus komt te gelooven, een geborene uit de Joden is of wel een geborene uit de oude Kelten of Batavieren.

Dat daarom de Joden als natie toch een eigen roeping, niet in de kerk, maar *onder de volken* hebben, is het vorig jaar duidelijk door ons erkend. Daarop komen we dus thans niet terug.

Wat alleen duidelijk moest uitgesproken is, dat de Christelijke kerk *Israël* is.

Dienst des Woords (8). Zoo blijft het er dan bij, dat de prediking in Christus' kerk heel iets anders is, dan het breggen van het Evangelie aan ongedoopte Heidenen, Joden of Mahomedanen; en evenzoo heel iets anders dan het persoonlijk getuigen *vóór* Christus en *tegen* de wereld, om haar te beschamen.

De prediker in Christus' kerk is en blijft „dienaar des Woords", of gelijk de oude zegswijs het nog vollediger en scherper uitdrukt: „dienaar van Gods Woord."

Hij is *dienaar;* hij bekleedt een ondergeschikte betrekking; hij staat in dienst van één meerder dan hij; is van dien meerdere afhankelijk; door dien meerdere gezonden; en door dien meerdere in al zijn doen en laten bepaald.

Zijns is niet de positie van een man die uit eigen hoofde komt. Ge moogt hem niet vergelijken met een ridder of held uit ouden tijd, die op eigen schild en eigen speer betrouwend, streed gelijk hem dit zelf geviel. Integendeel, hij is ingelijfd bij een staand legercorps. Hij dient onder een veldheer aan wien hij den eed van trouw heeft gezworen. Hij moet onder dien veldheer, in verband met zijn medekrijgsknechten strijden. En wat hem afgevergd wordt, is niet dat hij den franc tireur spele of een guerilla tegen leugen en zonde op eigen hand voere; maar dat hij, als ingelijfde in dit vaste corps, zich voege en schikke onder zijn koninklijken veldheer, lette op diens bevelen, en doe naar zijn woord.

Ook zoo boezemt hij wel *ontzag* in, maar een ontzag juist aan den *veldheer* waaronder hij dient en het *leger* waartoe hij behoort, ontleend. Overal waar zich thans de Duitsche uniform vertoont, verhoogt die uniform de eere en den invloed van den man die haar draagt. Immers van de macht van den Duitschen keizer en van den moed van zijn leger heeft heel de wereld gehoord, en nu wordt, om de heerlijkheid van dat leger en de uitnemendheid van dien veldheer, elk soldaat ontzien en geëerd, die blijkt in naam van *dien* veldheer op te treden en als ingelijfde van *dat* machtige leger te strijden. Vroeger ontzag men zoo de Fransche uniform. Thans na den oorlog van 1870 is die roem op de Duitsche cocarde overgegaan.

Als zoodanig nu heeft ook de „dienaar des Woords" eere en kan ook hij ontzag inboezemen.

Immers waar hij zijn cocarde vertoont en zijn uniform doet schitteren, herinnert hij niet aan een aardschen bevelhebber, hoe machtig en glorieus ook, maar aan den Veldheer daarboven, aan het Hoofd van de legerscharen des Heeren, aan Jezus onzen Heere en Koning; en achter hem aan het leger der heiligen, dat hij vergadert in zijns Vaders naam.

Leeft dus in iemands hart eerbied en ontzag voor den Vorst van 's hemels legermacht en bewondering voor den heiligen God, dan zal het optreden en verschijnen van een dienaar des Woords, die als krijgsknecht van Koning Jezus optreedt, vanzelf indruk maken op zijn gemoed en zijn liefde in beweging brengen.

Doch dat is dan ook al de eere, die aan een dienaar des Woords toekomt. „Wie u ontvangt ontvangt mij", sprak onze koninklijke Veldheer. Hij zelf komt in zijn dienaren tot zijn gemeente. En een dienaar des Woords, die ontzag poogt in te boezemen door groote woorden, door autoritairen omgang, door aanmatiging en zelfverheffing, kortom door in kwaden zin „den dominee te spelen", bewerkt niet alleen nooit wat hij beoogt, maar maakt zich bovendien schuldig aan rechtstreeksche zonde tegen zijn Veldheer en Koning. Alleen aan de glorie van den Koning mag hij *zijn* glorie ontleenen, en hoe meer hij er zijn medebroederen aan went, om in heminzelven niets bijzonders te zien en hem veeleer als een klein, nietig mensch te beschouwen, hoemeer hij er in slagen zal om geëerd te worden om Christus' wille en ter eere van zijn Zender.

Wie op den kansel staat, denkende: „Ik zal de menschen wel boeien, of ik zal het ze wel eens inprenten", of ook kracht zoekt in zijn geleerdheid, heeft zijn eere en zijn zegen weg.

Neen, al de kracht van uw staan op den kansel, moet liggen in deze éene gedachte: »Wie hier staat en spreekt *is* niets en *heeft* niets, maar, al ware hij zóó minder, *om zijns Konings wille vraagt hij gehoor.*"

Slechts komt het er nu op aan, wel in te zien, waarin voor een dienaar des Woords zijn cocarde, zijn uniform en zijn wapenrusting bestaat.

Vroeger waande meer dan één, dat die uniform in den steek zat of in de witte das, gelijk nu sommigen nog altoos meenen, dat eerst de *toga* ze aankleedt tot dienaar des Woords; en hoewel nu noch de steek noch de witte das, noch de toga op zich zelf zonde zijn, worden ze dit toch metterdaad, zoodra ook maar even bij den dienaar des Woords of bij de gemeente de gedachte insluipt, dat het in dien steek zit of hangt aan die toga; of ook maar dat steek, of toga iets, hoe klein of gering ook, aan de waardigheid of het ambtelijk optreden van den dienaar des Woords toevoegen.

Wie geheel gestorven is aan deze uiterlijkheden mag ze desnoods dragen; maar wie nog een vezeltje in zijn ziel heeft, dat er in leeft, werpe ze af of hij speelt met zijn ambtelijke eere.

Neen, de *eenige* onderscheiding waaraan een „dienaar des Woords" herkenbaar moet zijn is zijn *wapenrusting*, en die wapenrusting bestaat juist uit het *zwaard des Woords.*

Het geldt hier een geestelijken strijd. Het gaat om een koninkrijk, dat *niet* komt met uitwendig gelaat. Nergens leest ge dan ook dat Jezus aan zijn apostelen een uniform heeft gegeven. Hij heeft ze geen toga aangedaan en geen steek opgezet, maar ze zich laten kleeden gelijk ze gekleed waren. En als ze optraden, zei niemand: „Dát is een apostel, want hij is zus en zóó gekleed", maar dat ze apostelen waren merkte men aan de kracht des Geestes die van hen uitging en aan het Woord dat ze brachten.

En zoo komt ook de Dienaar des Woords *met het Woord*, en hij komt met dit Woord niet als een privaat persoon, die er u iets uit voorleest of er u iets over vertelt, maar als één, die gezonden door hem die dat Woord aan zijn kerk gal, op zijn last en in zijn Naam dat *Woord* aan zijn kerk op het hart komt binden.

Hoemeer dus een „dienaar des Woords" geheel in het Woord opgaat, er mee vereenzelvigd is, er aan kleeft, en het u als Gods Woord in de ziel doet dringen, hoe meer hij waarlijk als „dienaar des Woords" voor u treedt.

Maar dan ook omgekeerd, hoe minder ge in hem van dat Woord merkt, hoe meer hij er allerlei bijhaalt en uit zich zelf verzint, en zoodoende dat Woord op den achtergrond schuift, hoe minder hij als dienaar des Woords indruk zal maken.

Hij is juist in zooverre dienaar des Woords, als hij dat Woord brengt. Niet hij maakt dat Woord, maar dat Woord hem. En komt het zoover, dat deze gewaande prediker blijkt zich *boven* het Woord te stellen, het Woord te beoordeelen, of ook tegen dat Woord in te gaan, dan nadert hij met rassche schreden het oogenblik, waarop hij *ophield* te zijn, wat hij zich noemt, en waarop niemand in de kerke Gods hem langer als dienaar mag erkennen.

Want het is wel waar, dat niet elk lid der gemeente het recht heeft, om een dominee te verwerpen; maar dit recht kan aan de leden alleen betwist, zoolang de kerkeraad zijn plicht doet en den ontrouwen dienstknecht tot de orde roept, kastijdt en desnoods uitwerpt.

Heult daarentegen de kerkeraad met den ontrouwen dienstknecht, dan rust van dat oogenblik af wel terdege op elk lid der gemeente de dure verplichting om te doen wat de kerkeraad verzuimt.

Dan *moogt* ge zulk een ontrouwen dienstknecht niet meer gaan hooren. Dan *moet* ge hem vermanen. Dan *moet* ge voor hem bidden. Dan *moet* ge op alle manier hem terecht zoeken te brengen.